

## Etelä-Savon aluekehityksen tilanne- ja kehityskuva 31.12.2024

Ulkoiset ja sisäiset toimintaympäristön muutokset vaikuttavat yhä laajemmin Etelä-Savon aluekehitykseen. Maakunnassa on yhtäältä pystyttävä vastaamaan ja sopeutumaan ulkopuolella tapahtuviin muutoksiin ja toisaalta aktiivisesti rakentamaan omaa tulevaisuutta haluttuun suuntaan.

1.1.2025 Pertunmaan kunta yhdistyy Mäntyharjun kuntaan ja TE-toimistojen tehtävät siirtyvät kolmelle työllisyysalueelle. Mikkelin ja Savonlinnan kaupunkien ympärille rakentuvat omat työllisyysalueet ja Pieksämäki liittyy Keski-Savon työllisyysalueeseen. EU:n alue- ja rakennepolitiikan tulevaisuudennäkymien kannalta edessä ovat ratkaisevat ajat. Turvallisuustympäristön haasteet ovat viime vuosina nousseet huolenaiheiksi erityisesti itäisessä Suomessa, ja myös hyvin monet muut valtioneuvoston tulevaisuusselonteon toimintaympäristöanalyysissä mainitut globaalit muutostekijät ja kehityskulut (geopoliittiset, taloudelliset, sosiaaliset, teknologiset, ympäristölliset ja lainsäädännölliset) vaikuttavat Etelä-Savon aluekehitykseen ainakin välillisesti.

Etelä-Savon maakuntastrategian elinvoimakärjet ovat **metsä, ruoka ja vesi** – luonnonvarat ja luontoarvot, niihin liittyvä osaaminen ja niiden kestävä hyödyntäminen. Maakunnan älykkään erikoistumisen strategian painopisteet kolmen edellä mainitun lisäksi ovat **matkailu ja hyvinvointi**. Edellä mainitut asiat resonoivat myös ihmisten mielikuvissa: Sydän Saimaalla -hankkeessa toteutetun maakunnan maine- ja tunnettuustutkimuksen mukaan Etelä-Savossa lumoavat erityisesti ainutlaatuinen järviluonto, ihmiset, ilmapiiiri, kulttuuritarjonta sekä vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet. Mielikuvahaasteiksi taas nousevat erityisesti saavutettavuus, houkuttelevat työ- ja opiskelumahdollisuudet sekä kansainvälisyys, seikat jotka myös OECD on noteerannut helmikuussa 2025 julkaistavassa NSPA-alueita koskevassa raportissaan. Vuonna 2025 laaditaan laajassa yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa uusi maakuntaohjelma, jossa määritellään maakunnan kehittämisen tavoitteet ja painopisteet vuosiksi 2026-2029. Etelä-Savon menestys ja hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa rakentuvat vahvan yhteistyön, selkeiden tavoitteiden ja erityisesti yhtenäisen viestinnän varaan, todetaan Etelä-Savon kauppakamarin joulun alla julkaisemassa kannanotossakin.

## Väestönkehitys

Etelä-Savon tilastoitu väkiluku 1.12.2024 oli 129 563 henkeä. Ilahduttavaa on se, että koko 2000-luvun negatiiviseksi jäänyt kokonaisnettomuutto kääntyi plussan puolelle jo vuonna 2021 ja positiivinen kehitys on jatkunut tähän saakka. Vuonna 2023 maakunnan väestökehitys oli muuttoliikkeen ansiosta koko 2000-luvun parasta ja vuoden 2024 alkupuoliskolla maakunnassa koettiin jopa väestön kasvua. Muuttovoittoa on saatu maahanmuuttajista. Työikäisten maahanmuuttajien kiinnittyminen Etelä-Savon työmarkkinoille on tosin yhä haaste.

Muuttoliikkeen piristyminen ei poista sitä tosiasiaa, että Etelä-Savo on edelleen Suomen ikääntynein maakunta, jossa nuorten ikäluokat ovat pienet. Tilastokeskuksen lokakuussa julkistaman väestöennusteen mukaan myös maakunnan väkiluku jatkaa laskuaan aina vuoteen 2045 saakka. Ennuste osoittaa, että tuolloin Etelä-Savossa olisi 112 880 asukasta ja väestöllinen huoltosuhde erityisen korkea. Maakunnan huoltosuhde kasvaisi noin kymmenessä vuodessa jopa 88,8:aan ja lähtisi siitä laskuun vuoden 2035 jälkeen. Toki huomattava on, että ennusteen mukaan myös muu Suomi seuraisi ikääntymistrendissä perässä siten, että vuonna 2070 yli 65-vuotiaiden osuus koko maan väestöstä hipoi liki kolmannelta. Nykyisen tasaisen nettomaahanmuuton ansiosta koko maan väestötrendi olisi kuitenkin kasvava painottuen nykyisiin kasvukeskuksiin. Konsultointiyritys MDI/FCG:n syyskuussa julkaisemien vaihtoehtoisten skenaarioiden mukaan voimakaskaan maahanmuutto ei pelastaisi Etelä-Savoa laskevalta väestökehitykseltä tulevaisuudessa. Väestönkehityksellä on vaikutusta siihen, miten julkiset ja yksityiset palvelut maakunnassa toimivat.

Ennuste laittaa tarkastelemaan maakunnan ja kuntien strategiatyötä realistisen rakentavasti. On selvää, että Etelä-Savo tarvitsee jatkossa uusia ihmisiä, yrityksiä, osaamista ja investointeja. Kuitenkin hyvä elämä (elämänlaatu, osallisuus, turvallisuus, toimeliaisuus, verkostot) myös väestöltään supistuvalla alueella on täysin mahdollinen tavoite, mikäli muutosta yhtäältä hallitaan ja toisaalta etsitään uutta kasvua. Älykkäässä sopeutumisessa kyse on muutoksen hallitsemisesta, resurssien järkevästä kohdentamisesta sekä uusien mahdollisuuksien etsimisestä esimerkiksi digitalisaatiota ja palvelutuotantoa kehittämällä sekä yhteistyötä vahvistamalla. Perinteisten demografista ja talouskasvua mittaavien mittareiden ohella kehitystä tarkastellaan koetun hyvinvoinnin ja elämänlaadun näkökulmasta. Maailmalta on löydettävissä esimerkkejä siitä, kuinka eräillä väestöään menettävillä alueilla asukkaiden hyvinvointi ja vauraus on lisääntynyt. Kehitys ei ole synonyymi kasvulle eikä alueen kehittyminen edellytä pelkästään väestönkasvua, vaan kykyä uudistua.

Kokonaiskuvaa tarkastellessa on otettava huomioon, että Etelä-Savo on kausittain hyvin voimakkaasti kasvava maakunta: monipaikkaisesti asuvat ja esimerkiksi vapaa-ajanasunnoillaan aikaa viettävät ja työskentelevät ihmiset eivät näy väestötilastoissa (eivätkä sote-palveluiden mitoituksessa). Vuoden aikana alueen näkyvän elinvoiman ja väkimäärän vaihtelu on suurta, sillä esimerkiksi Nordregion arvion mukaan Etelä-Savossa sijaitsee kaikkien vapaa-ajanasuntojen ollessa täydessä käytössä jopa yli 100 000 henkilöä vakituisen asutuksen lisäksi. Etätyön yleistyminen on pidentänyt vapaa-ajanasumisen kautta sekä lisännyt monipaikkaista asumista. Monipaikkainen työntekeä ja kausiväestö tuovat alueelle elinvoimaa, mutta ne edellyttävät myös toimivaa palvelurakennetta.

## Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

Etelä-Savon maakuntastrategiassa tavoitteena on yhteisöllisyyden lisääntyminen mm. järjestötoiminnan vahvistamisen sekä nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen kautta. Asukkaiden osallisuus eli vaikutusmahdollisuudet oman asuinympäristönsä asioihin lisäävät myös turvallisuutta. Em. asioita on tuettu maakunnallisen järjestöneuvottelukunnan toiminnassa, jossa kumppanuus järjestöjen ja julkisen sektorin toimijoiden kanssa vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa ja lisää tietoa järjestöjen toiminnan vaikuttavuudesta. Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan koordinoima [Lähellä.fi](https://www.lahella.fi) -alusta ja hyvinvointitarjotin tuovat lukuisan joukon palveluja alueen asukkaiden saavutettavaksi: liikunta, kulttuurihyvinvointi, kulttuuriharrastaminen, luontoliikkuminen, elintapaohjaus, ravitsemus, osallisuus, soteneuvonta, mielenterveys, päihteettömyys ym.

Etelä-Savossa osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen panostaminen näkyy strategisisissa valinnoissa ja mm. nuorten osallisuutta tukevilla hankkeilla. Kumppanuuteen ja verkostomaiseen yhteistyöhön tukeutuen on laadittu kumppanuusstrategia (hyvinvointialue yhdessä kuntien ja maakuntaliiton kanssa). Etelä-Savossa on vuonna 2019 tehty osallisuusohjelma, joka vuoden 2023 alusta on päivittynyt hyvinvointialueen osallisuusohjelmaksi. Alueellinen hyvinvointikertomus laaditaan vielä kuluvan valtuustokauden aikana.

Nuorisovaltuustotoiminta myös maakunnallisella tasolla lisää nuorten vaikuttamismahdollisuuksia, toiminta on vakiintunut hyvinvointialueen toiminnan osaksi ja lisäksi muut aluekehittämisorganisaatiot käyvät nuorten kanssa vuoropuhelua.

Jokainen nuori on Etelä-Savolle erityisen tärkeä. Ns. NEET -nuoria on Etelä-Savossa enemmän kuin koko maan tasolla keskimäärin. Alueellista hyvinvointikertomusta laadittaessa on havaittu lasten, nuorten ja aikuisten yksinäisyyden kokemusten ja ahdistuneisuuden lisääntyneen. Erityisesti lukiolaisten kokema ahdistus ja kokemus omasta terveydentilasta herättävät huolta. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeet mielenterveysoireiden osalta ovat yleistyneet. Myös liikkumisen ja fyysisen toimintakyvyn osalta ollaan Etelä-Savossa huolestuttavalla tasolla. Toisaalta päihteiden käyttöä on eteläsavolaisilla nuorilla vähemmän kuin koko maassa. Turvallisuuden tunne on myös nuorilla parempi ja väkivaltakokemukset perhesuhteissa heidän osaltaan harvinaisempaa kuin koko Suomen tasolla.

Turvallisuus on yksi keskeisimmistä hyvinvoinnin tekijöistä, ja TerveSuomi -tutkimuksen tuloksista piiryy valitettavasti esiin se, että koko väestöä kuvaava päivittäisen turvallisuuden tuntemus Etelä-Savossa on heikentynyt koko maan tasoa huonommaksi. Yleinen epävarmuus ja tulevaisuuden uhkakuvat näkyvät kansalaisten arjessa.

Korkeahko sairastavuus ja harva asutus luovat erityisiä haasteita ja kustannuspaineita palvelujen järjestämisessä (esimerkiksi laaja tarve kotihoidon kustannuksissa), etenkin kun vaikutukset näkyvät entisestään heikkenevässä kuntataloudessa. Sosiaalisen kestävyysnäkökulmasta pitkät etäisyydet ja ikärakenne haastavat yhdenvertaisuuden toteutumista asuinalueiden erilaistumisen ja palvelujen saatavuuden noustessa haasteiksi. Savonlinnan sairaala on yksi niistä sairaaloista, joissa ympärivuorokautista leikkaustoimintaa vaativa päivystys lakkaa vuoden 2026 alussa.

Hyvä uutinen on se, että Etelä-Savossa sote-palvelujen saatavuutta tarkastelevat (kokemus)indikaattorit ovat positiivisempia verrattuna koko maan tasoon (alueellinen hyvinvointikertomus). Hyvinvointialueen tilannekuva 12/2024 kertoo lisäksi, että Eloisan alueella jonot kiireettömään erikoissairaanhoidon ovat koko maan lyhyimmät: Etelä-Savossa yli puoli vuotta kiireetöntä hoitoa jonottaneiden osuus on kaksi prosenttia kaikista jonottajista. Myös T-median loppuvuonna tekemässä mainetutkimuksessa Eloisa osoittautui maineeltaan kaikkein parhaimmaksi hyvinvointialueeksi.

Kulttuurin ja taiteen sekä luovien alojen vahvistaminen on yksi keskeisimpiä hyvinvoinnin edellytyksiä. Kulttuuristrategiaa toimeenpannaan kulttuurista osallisuutta, taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksia, kuntien

kulttuuritoimintaa tukemalla ja itäsuomalaisessa yhteistyössä sekä kolmen maakunnan yhteisessä Kulttuuri itää -hankkeessa että Taiken Sillanrakentajat -hankkeessa. Tavoitteena on uuden rakenteen, pysyvän Itä-Suomen kulttuuriverkoston luominen: Kolmen maakunnan alueen toimivan kulttuuriverkoston synnyttäminen, ylläpito, vahvistaminen ja vakiinnuttaminen, teemoina osaamisen jakaminen ja parantaminen. Verkoston avulla tuetaan konkreettisesti kuntien tuotantorakenteita, sekä parannetaan yhteistoimintaa. Tavoitteena on taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen huomioiden kulttuurinen, sosiaalinen, taloudellinen ja ekologinen kestävyys.

## **Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto**

Etelä-Savo on harvaan mutta kauttaaltaan asuttu, Suomen järvisin ja metsäisin maakunta, joka rakentuu kolmen kaupunkikeskuksen ja maaseututaajamien varaan. Maakunnassa on 70 334 vakinaisesti asuttua asuntoa ja jopa 45 903 vapaa-ajanasuntoa. Taajama-aste on Manner-Suomen alhaisin, mutta asutus ja palvelurakenne tiivistyvät Etelä-Savossakin. Väestönkehityksen ja palveluverkon supistumisen myötä olemassa olevaa rakennettu ympäristö on jäämässä vaajakäytölle tai jopa tyhjilleen (esimerkiksi pienten taajamien SOTE-kiinteistöt). Tämä puolestaan tuo haasteita kuntataloudelle ja kunnallistekniikan ylläpidolle. Toisaalta vapautuvat kiinteistöt luovat maaseututaajamille edellytyksiä toimia uudentyyppisinä palvelukeskuksina sekä tarttua loma-asutuksen ja monipaikkaisuuden luomiin mahdollisuuksiin.

Liikenneinfrastruktuurin kunnossapitoon ja parantamiseen on panostettava. Itä-Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteena on alueen saavutettavuuden parantaminen raideliikenteessä ja liikenteen toiminnallisuuden parantaminen niin henkilö- kuin tavaraliikenteessä. Päätieverkko on pääosin kunnossa, mutta myös sillä on kehittämistarpeita. Maito-, raakapuu- ja bioenergiakuljetukset ovat Itä-Suomelle tyypillisiä ja lisääntyviä kuljetuksia, jotka käyttävät väyläverkkoa myös pääteiden ulkopuolella. Vähäliikenteisen tieverkon kunto ei ole raaka-ainehuollon tai matkailuelinkeinon näkökulmasta riittävällä tasolla. Perusväylänpidon rahoitustason tulee mahdollistaa jatkossa korjausvelan vähentäminen myös vähäliikenteisellä tieverkolla. Itä-Suomen ja koko Suomen turvallisuuden ja huoltovarmuuden varmistamiseksi on kehitettävä myös itä-länsisuuntaisia liikenneyhteyksiä niin rata- kuin tieverkolla. Raide- että tieliikenneyhteyksien lisäksi maakunnassa on panostettava sujuvien logistiikkajärjestelmien kehittämiseen. Näillä kehittämistoimilla varmistetaan myös huoltovarmuus kestävästi ja kustannustehokkaasti.

Muuttuneen toimintaympäristön vuoksi myös Saimaan kanavan liikenne on käytännössä lakannut ja yritykset ovat joutuneet käyttämään vaihtoehtoisia logistiikkaketjuja, yleisimmin on siirrytty käyttämään maantiekuljetuksia. Puuntuonti Venäjältä tapahtui aiemmin rautateitse, nyt muuttuneessa tilanteessa näiden kuljetusten korvaaminen lisää liikennesuoritetta entisestään. Liikennesuorite asukasta kohden Etelä-Savossa on Lapin jälkeen maan korkein ja liikkuminen maakunnassa perustuu vahvasti henkilöautoiluun. Liikenteen ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää uusien liikennepalveluiden kehittämiseen ja vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluverkostoon panostamista. Tiiviit kaupunkikeskukset ja niiden läheinen maaseutua tarjoavat hyvät edellytykset kestävien liikkumismuotojen ja -palvelujen lisäämiselle ja kokeiluille.

Toimintavarmat ja nopeat tietoliikenneyhteydet ovat tulleet yhä tärkeämmäksi elin- ja vetovoimatekijäksi etätöiden ja digitaalisten palvelujen yleistytessä. Digitaaliset palvelut ja toimivat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat edistävät myös liikenteen ilmastotavoitteen saavuttamista, kun palvelujen luokse ei tarvitse liikkua fyysisesti. Kiinteän nopean laajakaistan (väh. 100 Mbit/s) saatavuus kattaa 59 % Etelä-Savon kotitalouksista. Vastaavasti valokuitu on saatavilla 32 prosenttiin kotitalouksista. Harvaan asutussa maakunnassa varsinkin kiinteiden yhteyksien kehittäminen haastavaa ja tarvitsee julkista tukea varsinkin maaseutualueilla sekä pienemmillä taajama-alueilla. Maakunnassa on yhteinen näkemys maakunnan tavoitteellisesta tietoliikenneverkosta, joka perustuu niin kiinteiden kuin mobiilien tietoliikenneyhteyksien rakentamiseen.

Etelä-Savon maakuntastrategian mukaan alueen ympäristötavoitteet keskittyvät ilmastoneutraaliuden, luonnonvarojen kestäväan käytön ja uusiutuvan energian edistämiseen. Maakunta tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä ja pyrkii saavuttamaan Suomen pienimmät CO<sub>2</sub>-päästöt per asukas vuoteen 2030 mennessä. Metsätaseen tasapainottaminen on myös keskeistä, mikä tarkoittaa, että metsien poistuma ei ylitä niiden kasvua viiden vuoden tarkastelujaksolla. Etelä-Savosta Pieksämäen kaupunki ja Sulkavan kunta ovat liittyneet Hinku-kuntiin vuonna 2022.

Suomen ympäristökeskuksen Hinku-laskentamenetelmän ”kaikki päästöt” mukaan Etelä-Savon maakunnan kasvihuonekaasupäästöt olivat vuonna 2022 940 ktCO<sub>2</sub>e, mikä on noin 3,1 % koko Suomen

kasvihuonekaasupäästöistä. Päästöt kokonaisuudessaan vähenivät vuosien 2007 ja 2022 välillä 44 %, ja päästöt asiakasta kohden vähenivät samana aikana 36 %. Etelä-Savossa suurimmat päästöt tulevat liikenteestä ja maataloudesta sekä erilaisista lämmitysratkaisuista (kaukolämpö, öljylämmitys, sähkölämmitys) sekä kulutussähköstä.

Maakunnassa toimii laaja noin 60 hengen ilmastotyöryhmä sekä ilmastoasiantuntijaryhmä, jossa ovat mukana keskeiset viranomaiset ja koulutusorganisaatiot. Etelä-Savon ilmastotiekartta on laadittu v. 2023 ELY-keskuksen vetämässä EU-hankkeessa. Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen on otettu huomioon maakuntaohjelmassa. Etelä-Savon ilmastotavoitteet ovat samat kuin valtakunnan tasolla. Yhdellätoista Etelä-Savon 12 kunnasta on oma ilmasto-ohjelma. Vihreän siirtymän edistäminen Etelä-Savon kunnissa ja yrityksissä –hankkeessa pyritään toteuttamaan Etelä-Savon ilmastotiekartan ja kuntien ilmasto-ohjelmien toimenpiteitä. Ilmastomuutokseen sopeutumista on edistetty lähinnä hankerahoituksen kautta rahoittamalla tutkimushankkeita.

Maakunnan kokonaispinta-alasta neljännes on vettä, joissakin kunnissa lähes 40 %. Vesimuodostumista erinomaisessa tai hyvässä tilassa on 98 % järvipinta-alasta ja 79 % jokipituudesta. Maa- ja metsätalousministeriön (2021) mukaan Saimaan alue tuottaa koko maan sisävesien kaupallisen kalansaaliin arvosta 34 % ja muikkusaaliista yli puolet.

Uhanalaisista lajeista saimaannorpan suojelu on tuottanut tulosta, ja norppakanta on jo ylittänyt vuodelle 2025 asetetun 400 yksilön määrän (arvio 495 norppaa). Sen sijaan Saimaan jalokalakannat (saimaanlohi, saimaannieriä, järvitaimen, harjus) ovat edelleen äärimmäisen uhanalaisia. Vaelluskalojen kulkuesteiden purkaminen on tärkeää ja kunnostettavia virtavesiä on paljon. Luonnonsuojeluun varattua maa-alaa on Etelä-Savon pinta-alasta noin 3,6 %. Maakunnan alueelle ulottuu kolme kansallisuistoa: Linnansaari, Kolovesi ja Repovesi. Eteläiselle Saimaalle Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan alueelle on perustettu Saimaa Geopark, joka sai v. 2021 Unesco Global Geopark -statuksen. Geopark-alueella on erityisen merkittäviä geologisia kohteita, jotka kertovat alueen ikivanhasta kallioperästä, viime jääkauden jäljistä sekä tähän ympäristöön syntyneistä erikoisista luonto- ja kulttuuriympäristöistä. Alueen kunnat rahoittavat Geoparkin toiminnan kokonaisuudessaan.

Vuonna 2023 valmistui Etelä-Savon siniviherrakenne ja ekosysteemipalvelut -selvitys, jossa tunnistettiin 11 luonnon monimuotoisuuden ydinaluekokonaisuutta sekä niiden väliset sini-viheryhteydet. Luonnon monimuotoisuutta edistetään Metso ja Helmi -ohjelmien avulla. Helmi-ohjelmassa hoidetaan, kunnostetaan ja ennallistetaan uhanalaisia luontotyyppisiä ja lajien elinympäristöjä. Toimet kohdistuvat Etelä-Savossa perinnebiotooppeihin, lintuvesiin, pienvesiin, soihin ja metsiin. METSO-ohjelman kautta turvataan metsien monimuotoisuutta suojelemalla monimuotoisten metsien luontoarvoja vapaaehtoisuuteen perustuen korvausta vastaan. Vanhojen metsien sekä luonnontilaisten suoalueiden suojelu ja säilyttäminen on edelleen ajankohtaista vastapainona metsien runsaalle talouskäytölle.

Etelä-Savon uusiutuvan energian käyttöaste oli v. 2022 57 %. Primäärienergian kulutus laski edelleen hiukan ollen nyt 7918 GWh. Puuenergian käyttö nousi 225 gigawattituntia. Uusiutuvan energian käyttöasteen nousua selittää tuontisähkön mukana tuleva fossiilisen osuuden lasku ja turpeen käytön väheneminen. Energiaomavaraisuusaste Etelä-Savossa on 48 %. Alhaiseen energiaomavaraisuuteen vaikuttaa Etelä-Savossa vähäinen vesivoiman tuotanto. Energiantuotannon kasvihuonekaasupäästöt ovat laskeneet Etelä-Savossa nopeasti vuosina 2005–2021, yhteensä 48 %. Vihreän siirtymän energiahankkeita (aurinko- ja tuulivoimapuistoja) on parin viime vuoden aikana suunniteltu/käynnistynyt useita.

Pieksämäen Niinimäelle valmistuu Etelä-Savon ensimmäinen tuulivoimapuisto v. 2025, yhteensä 22 voimalaa. Pieksämäen Sarvikankaan tuulivoimala-alueen yleiskaava on ehdotusvaiheessa, alueelle on suunniteltu 25 voimalaa. Näiden lisäksi Pieksämäen alueella on suunnitteilla Lamustenmäen ja Kornisuon tuulivoimala-alueet (yht. 22 voimalaa) sekä Kangasniemelle Huuhtimäen tuulivoimala-alue (yht. 7 voimalaa). Aurinkovoimala-alueita on Etelä-Savossa toiminnassa viisi (yht. 23 ha) ja julkistettuja suunnitelmia on noin 13 alueelle, yhteensä yli 700 ha. Mikkeliin suunnitellaan uusiutuvaa metaania ja vihreää vetyä tuottavaa Power-to-Gas-tuotantolaitosta, sekä Suomen suurin akkuvarasto. Pieksämäelle on suunnitteilla biometanolin tuotantolaitos. Uusiutuvan energian tuotannon pullonkaulaksi Itä-Suomessa on muodostumassa puolustusvoimien tutkien lisäksi riittämätön energiansiirtoverkko. Fingridin tulee jatkossa investoida myös Itä-Suomen siirtoverkkojen kehittämiseen.

Etelä-Savo maa-ainesvarat (sora, hiekka ja kalliokiviaines) on v. 2014 arvioitu riittävän noin 230 vuodeksi silloisella kulutuksella. Kulutus on kuitenkin ollut viimeisen 10 vuoden aikana noin kolmanneksen arvioitua pienempi, ja otettu ainesmäärä on vain 2 % myönnettyjen lupien mahdollistamasta otosta. Pulaa maa-aineksista ei lähivuosina

maakuntaan tule. Metallimalmikaivoksia maakunnassa ei ole toiminnassa. Savonrannalla on vuolukivikaivos ja Mäntyharjulla oliviinikaivos.

## Kestävä elinvoima ja investoinnit

Syksyllä 2024 Etelä-Savossa allekirjoitettiin maakunnallinen elinvoimalupaus, joka kuvastaa alueen toimijoiden laajaa sitoutumista alueen kehittämiseen. Savonlinnan oopperajuhlat valittiin International Opera Awards -gaalassa parhaaksi oopperafestivaaliksi vuonna 2024. Maakunnan luomualan osaamista, tutkimusta, kehittämistä ja neuvontaa ja yrittäjiä tuotiin esille EU Organic Awards -kilpailussa, jossa Etelä-Savo valittiin Euroopan parhaaksi luomualueeksi. Etelä-Savon ruoka-alaa on myös markkinoitu lehdistövierailujen kautta tiiviisti osana Saimaan seudun European Region of Gastronomy juhluvuotta 2024. Syksyllä 2024 saatiin myös päätös NATOn maavoimien alaesikunnan sijoittumisesta Mikkeliin.

Alueen elinkeinorakenteessa painottuu alkutuotantovaltaisuus. Etelä -Savon maataloustuotanto on monipuolista ja toisaalta erikoistunutta. Taloudellisesti merkittävintä on maidontuotanto, josta saadaan noin 52 % maatalouden bruttomyyntituloista. Maidon- ja lihan tuotannon vuoksi noin puolet peltopinta-alasta kasvaa nurmea. Lisäksi yhtenä Etelä-Savon maatalouden erityispiirteenä on luomutilojen määrän ja luomuviljelyn pelloalan kasvu viime vuosina. Kuten muuallakin Suomessa, myös Etelä-Savossa maatilojen lukumäärä on vähentynyt voimakkaasti ja samalla tilakoko on kasvanut.

Etelä-Savon maa-alasta 86 % on metsätalousmaata ja alueella syntyy 7,2 % koko maan vuotuisesta metsien kasvusta. Lähes puolet Etelä-Savon metsistä on nuoria, alle 40-vuotiaita, yli 100 vuoden ikäisiä metsiä on 8 %. Maakunnassa on suhteellisen korkea metsien käyttöaste ja vuosina 2018–2022 toteutunut hakkuukertymä Etelä-Savossa ylitti niukasti suurimman ylläpidettävissä olevan hakkuukertymän, vuonna 2023 se kuitenkin alittui. Puuta jalostetaan maakunnassa erityisesti mekaanisesti, päätuotteina vaneri ja muut kerrostetut tuotteet. Puunjalostuksen prosesseihin liittyvää, kansainvälisesti kilpailukykyistä laitevalmistusta on sekä kemiallisen että mekaanisen jalostuksen tarpeisiin. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kuitulaboratorio Savonlinnassa edistää metsä- ja teknologiateollisuuden kestävä kehitystä ja resurssien järkevää käyttöä. Tammikuussa 2024 avattiin teollisen puurakentamisen ja teknisen testauksen laboratorio, joka mahdollistaa suurtenkin rakenteiden kehittämisen ja testaamisen todellisessa mittakaavassa. Teknologiateollisuus on mekaanisen puunjalostuksen ohella merkittävä työllistäjä Etelä-Savossa, maakunnassa on useita vahvoja yritysryppäitä, esim. konepajoja ja muovituotteiden valmistajia.

Matkailuelinkeinon osuus Etelä-Savon alueellisesta BKT:sta on suhteessa suuri verrattuna valtakunnalliseen tasoon. Matkailuala linkittyy vahvasti muihin palvelualoihin ja kaupan toimialaan. Venäläismatkailijoiden kaikkoamisella on ollut vaikutusta matkailuyritysten investointeihin ja se on pakottanut yrityksiä myös etsimään uusia markkina-alueita. Perinteisesti Saksa on ollut vahva kohdemarkkina, sen ohelle on noussut Viro, Benelux-maat, Sveitsi, Ranska, Italia, Espanja, Iso-Britannia sekä USA. Potentiaalinen, nousussa oleva uusi segmentti ovat ruokamatkailijat sekä coolcation on myös uusi avaus. Luontomatkailuun liittyviä reitistöjä on valmistelussa ja jo valmistunut, ja näihin liittyvää tuotteistusta tehdään laajasti. Saavutettavuuskysymykset luovat haastetta kestävä matkailua kehitettäessä.

Maakuntaan on kehittynyt useita strategisiin kärkiin (**metsä, vesi, ruoka, hyvinvointi, matkailu**) liittyviä kehittämis- ja innovaatioalustoja, joissa korkeakoulut ovat merkittävässä roolissa. Kehittämisalustat edistävät merkittävästi koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, yritysten ja julkisen sektorin yhteistyötä ja luovat fyysisen infran kautta ekosysteemejä ja uusia edellytyksiä alueen kehittymiselle strategisilla vahvuusaloilla.

Etelä-Savossa on syntynyt alkuvuodesta 2024 yritysveltoinen ryhmä, jossa on mukana noin 30 puolustustarvikealan yritystä tai näille tuotteita ja palveluita tarjoavaa yritystä. Etelä-Savon ELY-keskus koordinoi toimintaa osana Team Finland -työtä, mutta mukana on myös vahvasti sitoutuneita yritystoimijoita. Ryhmän tavoitteena on yhteiset esiintymiset kansallisesti ja kansainvälisesti, TKI-toiminnan aktivointi, rahoitusten hakeminen, verkostoituminen ja toisilta oppiminen. Yritysryhmän koko ja yritysten monipuolisuus mahdollistavat jatkossa osahankkeet eri markkinoille ja TKI-toiminnan ryhmän sisällä.

Alueelliset liikevaihtoa kuvaavat talouden suhdannekuvaajat (q3/2024) osoittavat, että Etelä-Savon yritysten liikevaihto on viime ajat kehittynyt hieman koko maan tasoa hitaammin, joskin Savonlinnan seutukunnassa kehitys on ollut koko maan keskimääräistä parempaa. Toimialoittaisessa tarkastelussa jalostuksen toimialat (teollisuus ja rakentaminen) ovat Etelä-Savossa kehittyneet parhaiten kun taas kaupan ja palvelujen alat heikoiten.

Etelä-Savon elinkeinorakenne on monipuolinen ja siten luontaisen resilientti. Yritykset ovat pääasiassa mikro- ja pienyrityksiä. Suurten veturiyritysten vähäinen määrä aiheuttaa osaltaan sen, että TKI-toiminta on keskimääräistä vähäisempää. Haasteeseen on tartuttu ja Etelä-Savossa laadittiinkin ensimmäisenä maakuntana Suomessa TKI-tiekartta, jossa yritysten kehittämistoimet on nostettu keskiöön. Lisäksi maakunnassa on pitkäjänteisesti rahoitettu TKI-kehittämislustoja ja klusterityötä, jotka tarjoavat myös pk-yrityksille mahdollisuuksia osallistua laajoihin, kansainvälisiin kehittämiskokonaisuuksiin. Pienyritysvaltaisissa maakunnissa yritysten haasteena on Business Finlandin instrumenttien käytettävyyttä. Vihreä siirtymä, satsaukset uusiutuvaan energiaan ja resurssitehokkuuteen mm. digiosaamiseen näkyvät Etelä-Savossa käynnistyneissä tai valmistelussa olevissa yrityshankkeissa laajasti. Suunniteltuja investointeja olisi enemmän kuin on myönnettävissä olevaa tukea. Energiatietoisuus ja varsinkin aurinkoenergia kiinnostavat yrityksiä Etelä-Savon tärkeillä toimialoilla, erityisesti matkailuyrityksissä.

Syksyn 2024 Pk-yritysbarometri nosti esiin alueen yritysten keskeiset haasteet ja tulevaisuuden näkymät. Työvoiman saatavuus mainitaan Etelä-Savossa edelleen merkittäväksi kasvua, kehitystä ja investointeja hidastuttavaksi asiaksi useille yrityksille. Samalla liikevaihdon kasvunäkymät ovat alueella kuitenkin keskimäärin hieman paremmat kuin muualla Suomessa, mikä kertoo yritysten sopeutumiskyvystä ja vahvasta halusta säilyttää toimintansa vakaana.

Syksyllä 2024 julkaistun vientikyselyn (ELY-keskus) mukaan tärkeimmät vientimaat eteläsavolaisille yrityksille ovat Ruotsi, Saksa ja USA (aiemmassa kyselyssä Venäjä). Kiinnostavimmiksi uusiksi markkina-alueiksi vastaajat nimesivät Saksan, Tanskan ja Ranskan. Venäjän viennin päättymisestä on toivuttu Etelä-Savossa kohtuullisesti. Useat yritykset ovat löytäneet korvaavat markkinat olemassa olevista asiakkuuksista kansallisesti ja kansainvälisesti. Vastanneissa on yrityksiä, joilla vienti päättyi Venäjän viennin myötä kokonaan ja korvaavia markkinoita ei ole löytynyt tai viennin osuus on pienentynyt aiempaan tasoon verrattuna (ennen vuotta 2022). Kansainvälistymisen ja viennin lisäämisen osalta yrityksissä on tarvetta kyselyn vastausten mukaan rahoitukselle, vertaistukiverkostoille ja toimialakohtaisille klustereille. Osaamisen kapeikkoja yrityksissä on vientiin liittyvän henkilöstön rekrytoinnissa, vientikohdemaan lainsäädännön tuntemisessa ja logistiikkakysymyksissä.

Etelä-Savon väestön koulutustaso on matalampi kuin koko maassa keskimäärin ja mm. korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on yksi pienimmistä kaikkien maakuntien joukossa. Aikuisopiskelijoiden osuus koulutuksessa korostuu, sillä maakunnan ammatillisissa oppilaitoksissa aikuisten osuus opiskelijoista on jopa kolme neljänestä. Nuorten, peruskoulun päättäneiden ja oppivelvollisten opiskelijoiden osuus taas on huomattavasti pienempi. Työelämän ja työtehtävien muuttuessa laaja-alaisemmiksi myös aikuisten, jo työssä olevien, osaamisen päivittäminen ja osaamistason nosto korostuu ja lisää tarvetta kehittää monipuolisesti jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia.

Myönteisenä muutoksena voi pitää kahdelle maakunnassa toimivalle ammatilliselle oppilaitokselle myönnettyjä englanninkielisten koulutusten järjestämislupia, mikä osaltaan edistää ulkomaalaistaustaisten työllistymistä maakunnassa. Etelä-Savossa ulkomaalaista työvoimaa on rekrytoitu eniten maatalouden kausitöihin, rakennusalalle, betoni- ja metallituoteteollisuuteen, sähkölaitteiden valmistukseen sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin. Yksittäisiä erityisasiantuntijoita on rekrytoitu eri aloille. Sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä hyvinvointialueella että yksityisillä palveluntuottajilla on jatkuva tarve rekrytoida ulkomailta, vaikka hyvinvointialue käykin taloudellisista syistä yt-neuvotteluita. Haasteena alueella on sekä veto- että pitovoima, koska sote-alan ammattilaisilla on runsaasti työpaikkoja tarjolla koko Suomessa ja koko Euroopassa. Työikäisen väestön määrän kehitys haastaa ponnistelemaan työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi. Esimerkiksi Pieksämäen kaupunki, missä työvoimasta on jo pitkään ollut pulaa, on ollut hyvin aktiivinen edistäessään ukrainalaisten kotoutumista ja kouluttautumista. Em. vientikyselyyn vastanneet yritykset arvioivat oman kyvykkyytensä palkata ulkomaisia osaajia melko korkealle. Kansainvälisiä osaajia on töissä eniten mikroyrityksissä Etelä-Savossa. Molemmat löydökset ovat kiinnostavia, kun ottaa huomioon vallitsevan keskustelun teemaan liittyen resurssien ja kyvykkyyksien osalta.

Työllisyyskatsauksen 11/2024 mukaan Etelä-Savossa oli marraskuun lopussa 6 372 työtöntä, 503 henkilöä ja 9 % enemmän kuin edellisenä vuonna samaan aikaan. Lomautettuja heistä oli 732. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,5 %. Syksyllä 2024 julkaistun työvoimabarometrin mukaan seuraavan vuoden aikana ei ole odotettavissa merkittävää määrällistä pulaa työntekijöistä. Rakennusalan taantuma jatkuu. Alalle on kuitenkin syntynyt myös uutta pienyritystä mm. saneerausrakentamiseen. Teknologiateollisuuden sisällä yritykset, joiden tuotteet ovat sidoksissa rakentamiseen, ovat hankalimmassa asemassa. Etelä-Savossa työssä käyvien eläköitymisten takia eri aloille tarvitaan korvausrekrytointia, vaikka työllisten määrä ei lisäännäkään. Eniten vaikeuksia pätevien tekijöiden palkkaamisessa on sosiaali- ja terveyspalveluissa.